

Simchas Yom Tov

Show# 242 | Oct 19th 2019

רמב"ם סוף הלכות לולב

אף על פי שכל המועדות מצוה לשמוח בהן, בחג הסוכות היתה שם במקדש שמחה יתירה שנאמר ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים וכו'. השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שצוה בהן, עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו שנאמר תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב, וכל המגיס דעתו וחולק כבוד לעצמו ומתכבד בעיניו במקומות אלו חוטא ושוטה, ועל זה הזהיר שלמה ואמר אל תתהדר לפני מלך. וכל המשפיל עצמו ומקל גופו במקומות אלו הוא הגדול המכובד העובד מאהבה, וכן דוד מלך ישראל אמר ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני, ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה' שנאמר והמלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה'.

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קט עמוד א

תנו רבנן: חייב אדם לשמח בניו ובני ביתו ברגל, שנאמר ושמחת בחגך, במה משמחם - ביין. רבי יהודה אומר: אנשים בראוי להם, ונשים בראוי להן. אנשים בראוי להם - ביין, ונשים במאי? תני רב יוסף: בבבל - בבגדי צבעונין, בארץ ישראל - בבגדי פשתן מגוהצין. תניא, רבי יהודה בן בתירא אומר: בזמן שבית המקדש קיים - אין שמחה אלא בבשר, שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלהיך. ועכשיו שאין בית המקדש קיים - אין שמחה אלא ביין, שנאמר ויין ישמח לבב אנוש.

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף יא עמוד ב

דתניא כי בסכות הושבתי את בני ישראל ענני כבוד היו דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר סוכות ממש עשו להם.

רמב"ם הלכות תשובה פרק ג הלכה ג

וכשם ששוקלין זכיות אדם ועונותיו בשעת מיתתו כך בכל שנה ושנה שוקלין עונות כל אחד ואחד מבאי העולם עם זכיותיו ביום טוב של ראש השנה, מי שנמצא צדיק נחתם א לחיים, ומי שנמצא רשע נחתם למיתה והבינוני תולין אותו עד יום הכפורים אם עשה תשובה נחתם לחיים ואם לאו נחתם למיתה.

מדרש תנחומא (ורשא) פרשת אמור

ולקחתם לכם ביום הראשון, וכי ראשון הוא והלא ט"ו יום הוא ואת אמרת ביום הראשון, אלא ראשון הוא לחשבון עונות, רבי מני ורבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר מלה"ד למדינה שהיתה חייבת ליפס למלך והיה המלך משלח לגבותה, ולא היתה נותנת שהיה שטר גדול, כך פעם הראשון ופעם שני היה משלח לגבותה ולא היו נותנין מה עשה המלך אמר לבני פלטרין שלו עמדו ונלך עליהם, עד שהן הולכין כמו עשר מילין שמעו בני המדינה מה עשו, התחילו גדולי המדינה יוצאין לאפנטי של מלך, אמר להם מי אתם, אמרו לו בני מדינה פלונית אנו ששלחת לגבותינו, אמר להם ומה אתם מבקשין, אמרו לו בבקשה ממך עשה עמנו חסד שאין לנו מה ליתן אמר להם בשבילכם אני מניח לכם מחצה, עד שהוא בא יצאו בריוני המדינה אף הן קדמו אותו כמו ה' מילין, אמר להם ומי אתם, אמרו לו בני המדינה פלונית ששלחת לגבות ואין לנו כח לעמוד אלא בבקשה ממך שתרחם עלינו, אמר להם כבר הנחתי מחצה ובשבילכם אני מניח מחצה על מחצה, עד שהוא מהלך יצאו כל בני המדינה אליו גדולים וקטנים, אמר להם מה אתם מבקשים, אמרו לו אדוננו המלך אין לנו כח ליתן מה שאנו חייבים לך, אמר להם כבר הנחתי מחצה ומחצה על מחצה ובשבילכם אני מניח הכל, אלא מכאן ואילך ראש חשבון הוא, המלך זה מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא יתברך ויתברך שמו, בני המדינה אלו ישראל שהם מסגלין עונות כל ימות השנה מה הקדוש ברוך הוא עושה אומר להם עשו תשובה מר"ה, והם נכנסין ובאין בי"ה ומתענין בו ועושין תשובה והקב"ה מוחל להם, ומה הם עושין ערב ר"ה גדולי הדור מתענין והקב"ה מוותר להם שלישי מעונותיהם, ומראש השנה ועד יום הכפורים יחידים מתענים והקב"ה מוותר שלישי מעונותיהם וביום הכפורים כל ישראל מתענין ומבקשין רחמים אנשים ונשים וטף והקב"ה מוותר להם את הכל דכתיב (ויקרא טז) כי ביום הזה יכפר עליכם וגו', מה ישראל עושין נוטלין לולביהן בי"ט ראשון של חג ומהללים ומקלסים לפני הקדוש ברוך הוא והקב"ה מתרצה להם ומוחל להם ואומר להם הרי ויתרתי לכם את כל עונותיכם הראשונות, אבל מעכשיו הוא ראש חשבון, לכך כתיב ולקחתם לכם ביום הראשון ראשון לחשבון עונות, אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל בעה"ז אמרתי לכם שתעשו סוכה לשלם לי את גמולי שגמלתי עמכם שנא' בסוכות תשבו שבעת ימים למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי וגו', ואני מעלה עליכם כאלו אתם גומלים לפני, אבל לעתיד לבא אני אופיע במלכותי ואני מגן עליכם כסוכה שנאמר (ישעיה ד) וסוכה תהיה לצל יומם מחורב.

רמב"ם סוף הלכות לולב

השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שצוה בהן, עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו שנאמר תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב, וכל המגיס דעתו וחולק כבוד לעצמו ומתכבד בעיניו במקומות אלו חוטא ושוטה, ועל זה הזהיר שלמה ואמר אל תתהדר לפני מלך. וכל המשפיל עצמו ומקל גופו במקומות אלו הוא הגדול המכובד העובד מאהבה, וכן דוד מלך ישראל אמר ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני, ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה' שנאמר והמלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה'.

רמב"ם סוף הלכות לולב

השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שצוה בהן, עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו שנאמר תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב, וכל המגיס דעתו וחולק כבוד לעצמו ומתכבד בעיניו במקומות אלו חוטא ושוטה, ועל זה הזהיר שלמה ואמר אל תתהדר לפני מלך. וכל המשפיל עצמו ומקל גופו במקומות אלו הוא הגדול המכובד העובד מאהבה, וכן דוד מלך ישראל אמר ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני, ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה' שנאמר והמלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה'.

רבינו בחיי פרשת כי תבוא פרק כח פסוק מז

תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה. יאשימנו הכתוב בעבדו השי"ת ולא היתה העבודה בשמחה, לפי שחייב האדם על השמחה בהתעסקו במצות, והשמחה במעשה המצוה מצוה בפני עצמה, מלבד השכר שיש לו על המצוה יש לו שכר על השמחה, ועל כן יעניש בכאן למי שעובד עבודת המצוה כשלא עשה בשמחה, ולכך צריך שיעשה אדם המצות בשמחה ובכוונה שלמה, וכן אמרו במדרש רות: (רות רבה ה, ו) אלו היה יודע ראובן שהקב"ה מכתוב עליו: (בראשית לז, כא) "וישמע ראובן ויצלהו מידם", בכתפו היה מוליכו לאביו, ואלו היה יודע אהרן שהקב"ה מכתוב עליו: (שמות ד, יד) "וראך ושמח בלבך", בתופים ובמחולות היה יוצא לקראתו, ואלו היה יודע בועז שהקב"ה מכתוב עליו: (רות ב, יד) "ותאכל ותשבע ותותר", עגלים פטומים היה מאכילה.

רבינו בחיי במדבר פרק ד פסוק כב

והנה שלמה ע"ה כוון בזה להודיענו שיתחייב האדם להיותו שמח במצות כשיעשה אותן או יראה אחרים עושין, וזהו שאמר: "עשות משפט", ולא אמר "עשותו משפט". וידוע כי השמחה במעשה המצות מצוה בפני עצמה, וכשם שהמצוה עבודה לשי"ת כך השמחה על המצוה נקראת עבודה, וכן כתיב: (דברים כח, מז) "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה", והוא שכתוב: (תהלים ק, ב) "עבדו את ה' בשמחה", באר כי השמחה שלמות העבודה. ועל כן היה ענין השיר במקדש ובמשכן בשיר הפה והכלי שהוא מביא נפש האדם לדרך השמחה, ומכאן אמר הכתוב בלויים: "לעבוד עבודת עבודה", ודרשו רז"ל: (ערכין יא א) אי זו עבודה לעבודה, הוי אומר זה השיר, כי היו הלויים מוזהרין ומצוים לשורר ולעורר השמחה על מצות הקרבן כדי להיות מעשה המצוה בשמחה. ומן הידוע כי עיקר זמנו ותקפו של אדם בתכונת כח הקול ובטורח המלאכות הוא מזמן שלשים שנה עד חמשים, וכמו שאמרו: (אבות ה, כא) בן שלשים לכח, ומן החמשים ואילך הכח תשש והקול נפסק והלוי נפסל, כי איך ישיר את שיר ה' כיון שנפסק קולו ונשתנה, וזהו ששנינו: (חולין כד א) לויים במומים כשרים בשנים פסולים, ועל זה אמר הכתוב: (במדבר ח, כה) "ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה ולא יעבוד עוד", ומפני זה נצטוו הלויים להמנות מבן שלשים ועד בן חמשים שהוא זמן עבודתם.

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף ב עמוד א

סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה – פסולה.

מנא הני מילי? אמר רבה: דאמר קרא למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל, עד עשרים אמה - אדם יודע שהוא דר בסוכה, למעלה מעשרים אמה - אין אדם יודע שדר בסוכה, משום דלא שלטא בה עינא. רבי זירא אמר: מהכא וסכה תהיה לצל יומם מחרב, עד עשרים אמה - אדם יושב בצל סוכה, למעלה מעשרים אמה - אין אדם יושב בצל סוכה, אלא בצל דפנות. אמר ליה אביי: אלא מעתה, העושה סוכתו בעשתרות קרנים, הכי נמי דלא הוי סוכה? - אמר ליה: התם, דל עשתרות קרנים - איכא צל סוכה, הכא דל דפנות - ליכא צל סוכה. ורבא אמר: מהכא בסכת תשבו שבעת ימים. אמרה תורה: כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי. עד עשרים אמה - אדם עושה דירתו דירת עראי, למעלה מעשרים אמה - אין אדם עושה דירתו דירת עראי, אלא דירת קבע. אמר ליה אביי: אלא מעתה, עשה מחיצות של ברזל וסיכך על גבן - הכי נמי דלא הוי סוכה? - אמר ליה, הכי קאמינא לך: עד עשרים אמה, דאדם עושה דירתו דירת עראי, כי עביד ליה דירת קבע - נמי נפיק. למעלה מעשרים אמה, דאדם עושה דירתו דירת קבע, כי עביד ליה דירת עראי - נמי לא נפיק.

ספר מסילת ישרים פרק א

יסוד החסידות ושרש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו. והנה מה שהורונו חכמינו זכרונם לברכה הוא, שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא. ומקום העידון הזה באמת הוא העולם הבא, כי הוא הנברא בהכנה המצטרפת לדבר הזה. אך הדרך כדי להגיע אל מחוז חפצנו זה, הוא זה העולם. והוא מה שאמרו זכרונם לברכה (אבות ד): העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא. והאמצעים המגיעים את האדם לתכלית הזה, הם המצוות אשר צונו עליהן האל יתברך שמו. ומקום עשיית המצוות הוא רק העולם הזה. על כן הושם האדם בזה העולם בתחלה כדי שעל ידי האמצעים האלה המזדמנים לו כאן יוכל להגיע אל המקום אשר הוכן לו, שהוא העולם הבא, לרוות שם בטוב אשר קנה לו על ידי אמצעים אלה. והוא מה שאמרו, זכרונם לברכה (עירובין כב א): היום לעשותם ומחר לקבל שכרם.

וכשתסתכל בדבר תראה כי השלמות האמיתי הוא רק הדביקות בו יתברך, והוא מה שהיה דוד המלך אומר (תהלים עג): ואני קרבת אלקים לי טוב. ואומר (שם כז): אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבת בבית - ה' כל - ימי חיי וגו', כי רק זה הוא הטוב. וכל זולת זה שיחשבוהו בני האדם לטוב, אינו אלא הבל ושוא נתעה. אמנם לכשיזכה האדם לטובה הזאת, ראוי שיעמול ראשונה וישתדל ביגיעו לקנותה, והיינו שישתדל לידבק בו יתברך בכח מעשים שתולדתם זה הענין והם הם המצוות.

פרק ל

סוכה

אוצר החכמה

בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים
לֵה'. וַחֲגַגְתֶּם אֹתוֹ חַג לֵה' שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם
בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תַחֲגוּ אֹתוֹ. בַּסֻּכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל הָאֶזְרָח
בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכּוֹת. לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַּסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם.
(ויקרא כג, לד, מא-מג)

[ריז] חג הסוכות מוקדש לקיומו הגופני של ישראל ביד ה'. הוא חל בתקופת
שנה שבה מסתיימת עבודת הקציר, ועתה – אחת מן השתיים: או שביתך
ואסמך מלאו תבואה ושוב אין אתה נושא עיניים לשמים ומייחל לברכה
ממעל. ברכת היבול כבר אגורה אצלך, ואתה מתמוגג מנחת ומצפה לקראת
החורף בשוויון נפש; או – שמא איכזב הקציר, ובראותך בביתך מחסור
ודלות אתה, אשתך וילדיך קרובים לייאוש וצופים בלא תקווה אל עתיד של
עוני ומסכנות. בין כך ובין כך הנך אמור לצאת מחוסן ביתך ולהיכנס אל
מתחת סכך של מיני ענפים ועלים ולזכור: שה' א-לוהיך הושיב את אבותיך
בסוכות, שמר אותם בהן ארבעים שנה במדבר בהוציאו אותם ממצרים,
ובגלותו את יד השגחתו שקיימה אותם בחיים.

[ריז] הסוכה מלמדת אותך, כי אם עשיר אתה – לא העושר, לא הנכסים ולא
כל תחבולות אדם מאבטחים את חיך, אלא ה' הוא השומר את כל החוסים
בו, אף אם הם יושבים בסוכות. זכור תזכור, כי עושרך, גדולתך ואוצרותיך
מה' הם ולא תחזיק בהם אלא כל עוד רצון ה' בכך. זכור אל תשכח, כי
גורלו ומזלו של אדם נתון לגלגל שחזור בעולם, ואתה, הגביר, הנך מזרעם
של אבות שבשעתם הלכו במדבר ארבעים שנה וישבו בסוכות. להזכירך,
כי טוב לחסות בה' – בשבתך בסוכה תחת סכך של ענפים ועלים כמו בשבתך
ספון בביתך תחת גג אבנים. הישיבה בסוכה תשיב אל לבך, כי על מנת
ללכת אחרי ה' יתברך, ולו במדבר ובארץ לא זרועה, עליך להיות מוכן
ומזומן לוותר על כל נוחיות החיים וחמדות העושר. על כן צא ולמד, כי עם

הדפסה בראוולוצ'יט מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכנה
חורב <תרגום חדש>: הירש, שמשון בן רפאל (5) } } עמוד מס: 151 הודפס ע"י אוצר החכמה

כל עושרך ושפע נכסיך אין לך להישען אלא על אבינו שבשמים, אשר בידו
נפש כל חי.

[ריח] ואם דל אתה, דך ומדוכדך – צא והיכנס לסוכה! נטוש גם אתה את תקרת
המגן של מעונך והתרושש עוד יותר משהנך ברגיל. זכור: בסוכות הושיב ה'
את אבותיך בארץ ציה, והוא חי וקיים והוא גם א-לוהיך, וכשם שנצנוץ
הכוכבים יורד עליך דרך סכך העלים, כן מביטה עין חסדו עליך. הוא רואה
את סבלך-ואת דמעותיך, שומע את אנחותיך ויודע את דאגותיך, ולא יעזוב
אותך, כשם שלא עזב את אבותיך. שמא קרוב אתה לייאוש, כיון שמעטים
ודלים בידך הנכסים שעליהם בני אדם בונים את חייהם? אכן אבותיך, אוכלי
המן, למדו בסוכותיהם כי לא על מעשי ידיו יחיה האדם, 'כי על כל מוצא
פי ה' יחיה האדם' [דברים ח, ג]. אל הסוכה לך, אתה המסכן, למד להיות
חזק ועלז בייסוריך, ולבטוח בה' הגוזר חיים אף ליושבי סוכות ומדבריות.

[ריט] מה הדבר המסיר את לבנו מאחרי ה', המביא אותנו לידי גאווה או לידי
ייאוש, ומרוב דאגתנו לרווחתנו אינו מניח מקום לחיים טובים באמת? דבר
זה הוא הדמיון הכוזב שבו אנו נאחזים ברכוש ועושים אותו לאליל חיינו.
הלא הוא דמיון השווא שבו כל אחד בונה מגדל בבל לעצמו וחש בביטחון
רק תחת מחסה מעשה ידיו. מן השיגיון הזה אמורה הסוכה לשחררנו. קיום
מצות הסוכה יסיר מידינו את אזיקי פולחן הרכוש והאלהת מעשי ידי אדם,
ותחתיים ימליך את ה' יתברך כיסוד חיינו היחיד. הסוכה תורה לנו לבטוח
בה' ולבחור דרך אמונה.

[רכ] אולם לא בתור יחיד בלבד תשב בסוכה ותקבל חיזוק לאמונתך למען
חיך כפרט, אלא אף כבן לעם ישראל, ועבור גורל עמך ישראל, קנה לך
אמונה בסוכה. אהה, לו היה ישראל, בשבתו כעם אחד ומאושר על אדמת
ה', נכנס לסוכה ברוח מצות סוכה, מעולם לא היה קורה ש'מספר עריך היו
אלוהיך יהודה' [ירמיה ב, כח; יא, יג], ומעולם לא היה קול הנביא קורא:
'שובו אל המדבר!'¹⁶ והנה, שוב נפוצים פזורי ישראל ב'מדבר' ועליהם

16. [ביאורו של המחבר לכתוב בישעיה מ, ג: 'קול קורא – במדבר'.]

לקיים מצות סוכה ולדעת שה', שהיה עם האבות במסעם הראשון במדבר, הוא יהיה עם הבנים בנדודיהם בזמן הזה.

הביטו אל מאות שנות הסבל, הדיכוי, הלעג וחשכת הגלות – כלום חסרתם את ענני הכבוד והגבורה שהגנו עליכם? כלום לא הלך עמוד האש לפניכם? כלום לא היה ה' עמכם, עם עם ישראל הדל והמסכן, נטול כל הגנה מעשה ידי אדם, וכי לא היה זה ה' ששמר עליו? והנה עתה¹⁷ נוסך ה' רוח של אנושיות וחסד בלב השרים והעמים, ובמו ידיהם הם מתחילים להתיר את הכבלים, כבלי הברזל שעשו לישראל, ולחבוש את הפצעים מעשי ידיהם – משל לנסות אתכם בא הקדוש ברוך הוא, אם ישר כוחכם לשמור אמונים לה' ולתורתו בימי האושר כשם ששמרתם בשנות הייסורים. התעמדו בניסיון זה, צעירי ישראל? אתם רואים בחסד העמים הצלה ובהסרת העול גאולה, אתם מעלים על נס את ההישג הזה ורואים ברשות הנתונה עכשיו לבנות את חיי ישראל הגשמיים – את כל תכלית הייעוד של עם ישראל; משל לא נלקח ישראל מקרב העמים על מנת שישכון לבדו במהלך תולדות העמים, אלא על מנת שבעידן האלהת הרכוש ינהג גם הוא כמנהג הגויים וישוב וייטמע בהמוניהם. הבה נצא אל הסוכה כשנפשנו מלאה רוח ישראל. נסיר מעלינו את תעתועי הזמן ונהיה דביקים בה'. הוא ישא אותנו על כנפי נשרים – גם בניסיון הזה.

[רכא] ולא עוד, אלא כאזרחי העולם נצא אל הסוכה. הנה יום בא – כך מגלים את עינינו נביאי ישראל וחכמיו¹⁸ – ועלו כל הגויים לירושלים לחוג את חג הסוכות, לאחר שלמדו מתולדותיהם שלהם את אפסות שאיפתם, שתחילתה בדור הפלגה של בבל, להשתית את חיי חלדם על רכוש ארצי שאין בו מקום לא-לוהי השמים והארץ. ביום ההוא תנתק כל האנושות את מוסרות פולחן הרכוש, תתקשר בחבל אחים וא-ל אחד לכולם, אשר ברחמי

17. המחבר מרמז לאמנציפציה של יהדות אירופה שהחלה בזמנו.

18. [ראה זכריה, פרק יד והשווה פירוש רש"ר הירש על במדבר כט, יג, ומאמרו על

'לויתן', Samson Raphael Hirsch, *The Collected Writings*, Volume II, New

York ± Jerusalem 1985, pp.112-130.]

אב יפרוש עליהם סוכת שלום, 'והיה ה' למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד' [זכריה יד, ט].

[רכב] לפיכך הסוכה מייצגת: מחסה ללא כל אומנות אנושית, שבו אתה חוסה, לא באופן עראי, אלא בקביעות. שני מושגים אלה: הראשון, העדר אומנות, ואי-התחבנות, ומקריית של המחסה עצמו והנובע מכך ('דירת עראי'); והשני, התמדתם וקביעותם של מגוריך בו ('כעין תדורו') – אלה שני עקרונות היסוד השולטים הן בבניית הסוכה והן במצות הישיבה בה.

(א) הקמת הסוכה. בכל דירת אדם מצויים שני יסודות: (1) המחסה שמתחת לקורת הגג, ו-(2) ניצול המחסה לצורך דיור פרטי. הווי אומר, החלל מחד, ומאידיך התיחום על ידי מחיצות ליצירת הפרטיות. לפיכך צריך להבליט בסכך את העדר האומנות והמקרייות; ובשיעור חלל הסוכה והדפנות – את התמדת השימוש וקביעותו.

(1) הסכך, שכאמור תכונתו היא העראיות והעדר האומנות, צריך להיות עשוי מן הצומח ויהא ניכר בתור שכזה. אסור שהסכך יהיה עשוי דברים שחלו בהם ידי אדם לצורך תשמישו, ובלשון ההלכה: לא יהא בסכך דבר המקבל טומאה (שכן רק עצמים שהותקנו ועובדו בידי אדם מקבלים טומאה). פסולים אפוא לסיכוך: עורות, מתכות ואדמה לכל סוגיה, אף בצורתם הגולמית, משום שאינם מן הצומח; גם פשתן מעובד פסול, משום שאינו ניכר עוד שבא מן הצומח. פסולים גם פרי האדמה וחומרים מעובדים מן הצומח, כי אלה ראויים לקבל טומאה. אין לסכך בדבר שעדיין מחובר לקרקע או שחובר אליו מחדש, שכן הוא נחשב כחלק של האדמה ולא כנעקר ממנה (אורח חיים תרכט). סכך הגבוה מעשרים אמה מן הקרקע – פסול (תרלג). – נוסף על אלה, מדרבנן: נסרים פסולים לסיכוך. – אין לפרוש סדין מתחת לסכך, אף לא בתוך ארבעה טפחים ממנו, אלא אם כן ניכר שלא התכוונו לסכך בו. אין לסכך בחבילות ולא בירק שריחו רע או שעליו נושרים. סכך כשר המעורב בפסול, צריך שהכשר יהא מרובה על הפסול (תרכט). – הסכך צריך להיות צפוף, עד ש'צללה מרובה מחמתה', אך בדרך כלל מספיק דליל שאפשר לראות מבעדו כוכבים גדולים. אם הסכך צפוף עד כדי כך שלא יחדרו דרכו הגשמים, הסוכה פסולה (תרלא). ירק העשוי להתייבש בקלות תוך שבעת הימים אינו נחשב כסכך אלא כחלל ריק (תרכט). כמובן, הסכך צריך לכסות לפחות כשיעור סוכה כשרה, דהיינו לפחות שבעה טפחים על שבעה טפחים. על האופן שבו סכך פסול פוסל או אינו פוסל סכך כשר, ומתי הוא נחשב או לא נחשב כחלק של הסוכה, ועל דין חלל ריק בסכך וכו' – עיין תרלב.

(2) הדפנות והחלל – התמדה וקביעות, שכן זה אמור להיות טעם מצות הסוכה. לא רק שבמקרים ובעראיות מסוגל אתה להרחיק ממך את אומנות האדם ולשהות בסוכות, אלא בשעת הצורך תתגורר בהן תמיד, וכשאתה מחוסר מחסה מעשה אומנות אנושית, תמצא מחסה בה' ומיד ה'. לפיכך יהא גובהם של דפנות הסוכה לפחות עשרה טפחים (תרלג), ואורכה ורוחבה לפחות שבעה טפחים (תרלד). כל חומר כשר לדפנות, ובלבד שיתקיים שבעה ימים לפחות. לסוכה יהיו ארבע דפנות שלימות, ואם אין הדבר אפשרי, ראה הדינים (תרל). דפנות הסוכה צריכים לעמוד בפני רוח מצויה (תרל). אין לעשות את הסכך קודם שיעמיד את הדפנות (תרלה, והשווה להלן סעיף רפג).

(3) כללי: הסוכה כשרה אף אם לא נבנתה לשם סוכת החג, ובלבד שתהא עשויה למחסה (תרלה). אולם אם היא הוקמה כבר יותר משלושים יום לפני החג, יש לחדש דבר בסכך לשם מצוה, דהיינו לפחות טפח מרובע, ואם מניחים סכך חדש על פני כל האורך או כל הרוחב, די ברצועה צרה. אולם אם הסכך הונח מלכתחילה לשם מצוה, אינו טעון חידוש אפילו הוקמה הסוכה מלפני שנה (תרלו). – מי שלא הקים סוכה לפני החג, יקים אותה בחול המועד, אפילו ביום האחרון של חול המועד (תרלז). הסכך חייב להיות כשר בשעה שמניחים אותו (תרכו, והשווה להלן סעיף רפג). הסוכה על כל חלקיה ואביזריה, לרבות נוי הסוכה, הוקדשו למצוותם ואסור להשתמש בהם לשום מטרה אחרת בימי החג. רק אם קיים חשש לנזק, מותר להסיר דברים התלויים על הדפנות לשם נוי. אין לנהוג מנהג בזיון בסכך לאחר החג (תרלח).

[רכג] (ב) מצות הדיור בסוכה. רעיון היסוד גם כאן הוא הקביעות. לא לשהייה מקרית נועדה הסוכה. במשך ימי החג תשמש הסוכה כדירתך הקבועה, וכל פעולותיך הקבועות ייעשו בתוכה: אכילה, שתייה, שינה, שיחה, ואם אפשר, לימוד. (לתפילה בחר לך מקום המתאים ביותר לכוונתך.) נהג כך שרואים שאתה יושב בסוכה ברצון ובשמחה. כי הדרגה העליונה של האמונה אינה מתבטאת רק בכך שאינך מתייאש, אלא בשמחה וברוח הטובה שבה אתה מקבל כל מידה ומידה שה' מודד לך. לפיכך קשט את הסוכה במיטב ההידור המפאר כרגיל את חדר מגוריך.

בשבתך בסוכה התבונן במשמעותה. התחזק והתעצם במידת הביטחון. הסר מעליך כל דבר המחלל את כבוד האדם, ובייחוד פולחן הרכוש. היה שלם עם העולם כולו – שלם עם ה', עם עצמך, עם חייך, כדי שתשיג את פסגת החיים שבה כל מחשבותיך הם: "ה' ועבודת ה'". תכלית זאת תשיג,

אם הסוכה לא תהיה לך מצות אנשים מלומדה, אלא תשיג את שהקב"ה בעצמו הועיד לסוכה: 'למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבת את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים, אני ה' א-להיכם'.

אכילת עראי מותר לאכול מחוץ לסוכה, כגון לחם עד שיעור ביצה, תבשיל מחמשת מיני דגן, פירות, יין ומים – אם אינם חלק של סעודה. אסור לאכול אכילת קבע מחוץ לסוכה, כגון: פת בשיעור יותר מביצה, משקאות ותבשיל מחמשת מיני דגן שקבעו עליהם סעודה. אולם מי שחזר מחשבת הסוכה, אפילו מים לא ישתה חוץ לסוכה (אורח חיים סי' תרלט). חולים ומצטערים, ששיבת הסוכה קשה עליהם, פטורים מן הסוכה. בנסיבות ההופכות את הישיבה בסוכה לבלתי־נסבלת – פטורים ממנה, חוץ מן החובה לאכול כזית בלילה הראשון (והשני) של החג. סוכה שמלכתחילה אינה ראויה לדיור, או שאינה ראויה לקיים בה את כל מצות הסוכה, פסולה מכל וכל (תרמ). – דבר הגורם צער, כמו גשם חזק או קור גדול, פוטר מן הסוכה, אם מחמת צער כזה היה עוזב את ביתו. מטעם זה מותר לישון מחוץ לסוכה באזורים הקרים שלנו [באירופה]. מותר להמשיך בבית סעודה שהופסקה מחמת הנסיבות הנ"ל, ואין מחייבים אותו לחזור לסוכה עד שיגמור סעודתו. – כשם שחמץ אסור בפסח כל ימי החג, ואילו מצות מצה אינה נוהגת אלא בלילה הראשון (והשני), כן גם האכילה מחוץ לסוכה אסורה כל ימי החג, אולם אין חובה לאכול בסוכה אלא בלילה הראשון (והשני) בלבד. לפיכך מצוה לאכול בסוכה לפחות כזית לחם, אפילו יורד גשם, ועל ידי הקידוש להכניס את רעיון היום עם כניסתו לתוך חיי המשפחה (תרלט). – צער או סבל שאינו בא ואינו מתרבה מחמת הישיבה בסוכה, אינו פוטר ממצוות סוכה. אין חיוב לשבת בסוכה בחג במצב שבחול לא היה יושב בביתו. הולכי דרכים ביום פטורים מסוכה ביום, והולכי דרכים בלילה פטורים ממנה בלילה, ובמקום חנייתם אין חובת סוכה חלה עליהם, אלא אם כן נמצאת שם סוכה לרשותם (תרמ). האוכל בסוכה, והוא פטור ממצוותה בשל הנסיבות, לא זו בלבד שאינו מקיים מצוה, אלא עושה מעשה הדיוט, שכן טעם הפטור הוא, שהנסיבות מבטלות את עצם רעיון המצוה; ואילו סוכה, ככל המצוות, ערכה רק בכך שה' ציוונו לקיימה (תרלט).

פרק לא

לולב

אך בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַסְפְּכֶם אֶת תְּבוּאת הָאָרֶץ
תְּחַגְּוּ אֶת חַג ה' שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שִׁבְתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי
שִׁבְתוֹן. וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרֵי עֵץ הָדָר כַּפַּת תְּמָרִים
וְעֵנָף עֵץ עָבַת וְעַרְבֵי נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת
יָמִים. (ויקרא כג, לט-מ).

[רכד] חכמינו ז"ל פירשו: 'פרי עץ הדר' הוא אתרוג ו'ענף עץ עבות' הוא הדס
[בבלי סוכה לה ע"א, לב ע"ב]. ובכן, ביום הראשון של חג הסוכות מצווה
אתה 'לקחת' – זאת אומרת, בתור דבר השייך לך – אתרוג, לולב, הדס
וערבה ולשמוח בהם לפני ה' א-לוהיך. אתרוג יש לו טעם וריח; לולב יש לו
טעם ואין לו ריח; הדס יש לו ריח ואין לו טעם; ערבה אין לה לא טעם ולא
ריח אלא עץ בלבד. ארבעה מינים אלה מייצגים במובהק את ארבעה סוגי
הדברים שהאדם מקבל מעולם הטבע שברא ה': (א) כל הנאה שהטבע מספק
לאדם במוגמר וללא צורך בהשלמה כלשהי, כגון האוויר לנשימה, האור
המאיר לארץ, היופי המשרה שמחה, הריח הטוב המחייה את הנפש – והוא,
הריח, נציגה העיקרי של הנאה זו. (ב) כל מה שהטבע מכין לאדם על מנת
שיעשה אותו ראוי לאכילה, ונציגו הוא הטעם שבמזון. (ג) כל חומר גולמי
שהטבע מספק לאדם על מנת שיעשה בו כרצונו ויעבד אותו לצורך
תשמישו, כגון כל צורכי הדיור, ההלבשה, הציוד וכו'. נציגם המובהק הוא
העץ. לסוג הראשון שייך ההדס, לשני – הלולב, לשלישי – הערבה, ואילו
האתרוג מייצג את שני הסוגים הראשונים באיחודם המושלם.¹⁹

ארבעה המינים האלה מייצגים, כאמור, את כל מה שנותן ה' לאדם
באמצעות הטבע. קח לך אותם כקנייך לפני ה', לאמור: ה' הוא הנותן לך
את כל נכסי החיים, ואמנם אמור אתה לשים ידך עליהם, אולם כאמצעי

19. [ראה ביאור טעם ארבעת המינים בהרחבה בפירוש רש"ר הירש, ויקרא, עמ' תכה

ואילך ד"ה נעיין עתה.]

בלבד, כדי שתחיה לפניו כרצונו, וכדי שתשמח במילוי משימתך זו לפני ה' א-לוהיך.

[רכה] מצות סוכה באה לנתק את המוסרות שבהן כבלנו אנחנו את עצמנו לרכוש, עד שהוא היה ליסוד חיינו ולעוגן תקוותנו; היא מורה לבעלי רכוש לנהוג במידת הענווה, ולחסרי רכוש – במידת הביטחון. מצות לולב תעלה אותנו למדרגה גבוהה עוד יותר: לשמוח לפני ה' עם כל מה שגמלנו.

הסוכה שוללת את הרכוש, הלולב שב ומחדש את הקשר עמו. הסוכה מגנה מפני הערכת יתר של הרכוש, הלולב מלמדנו על אודות הערכת אמת של הרכוש. הסוכה מלמדתנו להתעלות אל ה' מעל ומעבר לרכוש, הלולב – להעלות גם את הרכוש אל ה' כשאנו חדורים יראת ה' יתברך. הסוכה מונעת את שקיעתנו עד עפר, הלולב – את התנשאותנו מעל העולם הארצי. הסוכה מגינה בעדנו לבל נתחלל על ידי הרכוש, הלולב מורה לנו להקדיש אף את הרכוש לשם ה'. לקח הסוכה הוא שהרכוש אינו תכלית חיינו, לקח הלולב – שהרכוש הוא אמצעי לחיות את חיינו לרצון לפני ה' ולחוש את שמחת החיים שלפני ה'. מתוך השקפה זו, אחת היא לך אם ניתן לך הרבה או מעט, כי ערך חיך נמדד רק לפי מידת מילוי חובות החיים, איש כברכת ה' אשר נתן לו. מכאן נובע מעיין האושר הנצחי של עבודת ה' העילאית, היא 'השמחה לפני ה'', השמחה לעשות רצונו בלבב שלם, איש איש במה שחנן אותו ה', ושמחת עולם על ראשו.

[רכו] דיני ארבעה המינים מתייחסים לרוב אל: (1) סימני ההיכר של המינים הנזכרים בתורה; (2) דברים הפוגמים בשלמות הצמחים המייצגים את מתנות ה'; (3) החובה לקיים כל מצוה בעלת משמעות סמלית בדרך של כבוד והידור.

(א) לולב. עלי הלולב לא יהיו פרודים זה מזה יותר מדי. הלולב פסול בכל המקרים הבאים: אם רוב עליו מדולדלים, כלומר תלויים למטה ואינם עולים עם השדרה; אם נתקשו רוב עליו עד שאין הם נאגדים עוד לשדרה; אם רוב עליו סדוקים בגביהם ברוב אורכם; אם רוב עליו אינם כפולים מטבע ברייתם; אם העלים גדלים רק מצדו האחד של השדרה; אם העלה העליון הממשיך את השדרה סדוק בגבו עד השדרה, או אפילו רק עד טפח, אם יש לולב אחר; אם העלים אינם זה על גבי זה אלא זה

תחת זה, וראשו של זה אינו מגיע לעיקרו של זה; אם ישנם בסך הכל שני עלים בלבד, גם אם הם מכסים את כל השדרה; אם יבשו רוב עליו או רוב שדרתו עד שמתפוררים בנגיעה; אם נקטמו רוב העלים העליונים, או אם נקטם רק העלה העליון שעל השדרה; אם נסדקה השדרה עד שהיא מתחלקת לשניים; אם יש לשדרה כעין קוצים; אם היא מכווצת; אם היא עקומה לפניה או לאחז מצדיה (אבל עקומה לאחוריה – כשרה); אם ראש השדרה כפוף. כל אלה פוסלים את הלולב לכל שבעת ימי החג, להוציא לולב סדוק, או שעליו פרוצים בגביהם – הללו פוסלים את הלולב ליום הראשון בלבד (אורח חיים סי' תרמה).

(ב) הדס. ההדס פסול כל שבעת הימים בכל המקרים הבאים: אם נקטם ראש הבה, ואפשר להשיג הדס אחר; אם נשרו עליו עד שאין עוד רוב העלים משולשים; אם ענביו האדומים או השחורים, שלא נקטפו, מרובים מעליו (ענבים ירוקים אינם פוסלים את ההדס); אם יבשו עליו עד שמתפוררים בנגיעה, וגם אינם עוד ירוקות אלא לבנות, אם אין עלים משולשים ורעננים לפחות בגבעול שבראש הבה; אם יבש ראש הבה. – רצוי שכל עלי ההדס, ולפחות רובם, יהיו משולשים, כשהם יוצאים מן הגבעול שלושה שלושה מנקודה אחת. אם אין להשיג בדי הדס כאלה, יש לקחת בדים בני שני עלים. אם גם כאלה אינם מצויים, לוקחים בדים בני שלושה עלים, כשעלה אחד יוצא מנקודה גבוהה יותר בגבעול. אם נקטף מן הבה בן שני העלים עלה אחד בשיעור הדרוש להדס, הוא פסול (תרמו).^[123457]

(ג) ערבה. סימני ערבת הנחל הם: עלה מוארך, שולי העלים חלקים או משוננים רק במקצת, וקנה אדום או מתאדם. אם קיימים בה סימנים אלה הרי היא ערבת נחל, אפילו אינה גדלה על המים. ערבה שיבשה, שרוב עליה נשרו, נקטפו, נקרעו או נסדקו, או שנקטם ראש הבה – פסולה (תרמו).

(ד) אתרוג. האתרוג פסול בכל המקרים הבאים: אם הוא יבש עד שהחוט התחוב בו אינו מעלה ליחה; אם קליפתו העבה נקובה נקב מפולש, או אף רק עד חדרי הזרע, אפילו אין חסר ממנו כלום, ומצוי אתרוג אחר; אם חסר מן האתרוג כלשהו, ומצוי אתרוג אחר; נקב בלתי מפולש בשיעור מטבע של "איסר"; נקב מפולש בכל מקרה; אם נימוח בשר האתרוג בפנים, גם אם חדרי הזרע קיימים, ומצוי אתרוג אחר; אם נסדק למעלה בחוטמו; אם נקלפה הקליפה החיצונית הדקה כדי שיעור מטבע של "סלע". אפילו לא נשתנה מראהו, ומצוי אתרוג אחר; אם נקלפה קליפה זו כולה – בכל מקרה; אם ניטל דדו, והוא הראש הקטן ששושנו בו, להוציא אתרוג החסר דד מברייתו; אם נעקר העוקץ, וניתן להשיג אתרוג אחר; אם עלו בו בועות בשניים או בשלושה מקומות, ומצוי אתרוג אחר; אם הבועות התפשטו על רובו; בועה כלשהי

בחוטם האתרוג בכל מקרה; מדד האתרוג ועד שושנו תפיחה כלשהי וכל שינוי מראה, להוציא כתמים השכיחים הנראים כבועות אך אינם בולטים. אולם אין אלה פוסלים אלא במקרה שלא נוכל להסיר את הבועה בלי לפגוע בגוף האתרוג. – כמו כן פסול האתרוג: אם הוא נפוח, רקוב, כבוש, מבושל, מעופש; אם משתרעים ברובו כתמים שחורים או לבנים רצופים, או אף מעטים, אך מפוזרים בשניים או בשלושה מקומות; אם הוא עגול ככדור; אם שונתה צורתו באופן מלאכותי; אם הוא ירוק כעשב בלא שהצהיב כלל; אם הוא קטן מכביצה (תרמח).

(ה) כללי. אם אין להשיג מינים כשרים כל עיקר, נוטלים את הפסולים בלא ברכה (תרמט). ארבעת מינים שאולים – [ביום הראשון (והשני)] פסולים, שכן מעצם טעם המצוה היא אמורה ליחד את הקניין הפרטי (תרמט). שיעור אורכם המינימלי של ההדס והערבה הוא שנים עשר אגודלים, ובדיעבד עשרה אגודלים. אורכה המינימלי של שדרת הלולב הוא שישה עשר אגודלים, ובדיעבד שלושה עשר אגודלים ושליש האגודל. למעלה אין להם שיעור, ובלבד ששדרת הלולב תהיה גבוהה מעל השאר ארבעה אגודלים, ולפחות שלושה אגודלים ושליש האגודל (תרנ). לוקחים לולב אחד, שני בדי ערבה ושלושה בדי הדס ואוגדים אותם בקשר הדוק, בדרך כלל בעלי לולב. ההדסים יהיו גבוהים מהערבות. רגילים לקשור את הלולב בשלוש טבעות (תרנא). – ארבעה המינים מצוה אחת הם, ואם חסר מין אחד, אין המצוה שלמה ואינו יוצא ידי חובתו. אולם למען לא ימוש זכר המצוה לגמרי, לוקחים את המצויים בלא ברכה, אך אין לוקחים מין אחר במקום המינים החסרים. אף אין להוסיף דבר על ארבעת המינים (תרנא).

[רכז] את מצות לולב מקיימים בדרך זו: לוקחים כקניין פרטי את אגודת הלולב עם ההדסים והערבות ביד ימין ואת האתרוג ביד שמאל, וראשיהם כלפי מעלה. בכך בא לידי ביטוי בדרך סמלית, שכשם שאנו רואים את הצמחים האלה כמתנות מיד ה', כן כל העולם ומלואו שלו, וארבעת המינים אינם אלא כמייצגים באופן סמלי את כל מה שניתן לאדם ממלוא השפע של מעשה הבריאה האלוהית. מנענעים את הלולב מזרחה, דרומה, מערבה, צפונה, מעלה ומטה, לאמור: כל מה שמעניק לנו ה' בברכתו מכל כנפות הארץ, לא ניתן לנו אלא על מנת למלא בו את רצונו בשמחה (אורח חיים סי' תרנא).

הזמן היאה להקדשה זו של כל קנייני האדם לעבודת הבורא הוא רק הזמן המיועד לחיי המעשה – שעות היום. מצות לולב נוהגת אפוא רק ביום ולא

בלילה וזמנה מהנץ החמה, ובדיעבד מעמוד השחר. במיוחד לוקחים את הלולב בשעת אמירת הלל, שיר ושבח לה' המתגלה בהיסטוריה, שבה מונחות גם אבני היסוד של ישראל (תרנב).

רעיון הקדשת כל משאבינו לעבודת ה' הוא גם טעם ההקפות שנוהגים לערוך עם הלולב. בזמן הבית הקיפו את המזבח, בזמן הזה מקיפים את הבימה כשספרי תורה מונחים עליה. להקיף דבר פירושו, שבותרים בו להיות נקודת המוקד והאחיזה של השאיפות. הקפת התורה עם הלולב ביד מביעה אפוא את השאיפה לקיים את התורה בכל האמצעים שהעניק לנו ה', ולנצל אותם רק בגבולות שתחמה התורה (תרס).

ביום הושענא רבה מקיפים את המזבח, הווי אומר את הבימה, עם ספרי התורה שעליה, שבע פעמים וחובטים את הערבה. את המנהג הזה הנהיגו הנביאים, צופי העתים בישראל, בזמן שאור חיי ישראל כבר החל להתעמעם, לא בשל זלזולם ברכוש אלא להפך, משום שהפריזו בערכו עד שהתגאו והתנשאו בו ושמו מבטחם במעשי ידי אדם. הנביאים הביעו במנהג זה את צורך השעה, דהיינו הסרת הגאווה האנוכית והסגידה ל'כוחי ועוצם ידי' [דברים ח, יד]. שכן הערבה מייצגת אותם נכסים המגלמים במידה יתירה את כוח השלטון של האדם בעולם החומרי ולכן מפרנסים בהרבה את התנשאותו. כך עובר טעם הסוכה אל הלולב (תרסד).

מדאורייתא אין מצות לולב נוהגת אלא ביום הראשון (והשני) של החג, בדומה למצות אכילת מצה. רק במקדש (שבו התחדש רעיון החג במיוחד בכל יום סוכות, כפי שמורים קרבנות החג) היתה מצות לולב נוהגת כל שבעה. משחרב המקדש, תיקנו החכמים ליטול לולב כל שבעת הימים, זכר לנוהג שבימי הבית (תרנח). לפיכך יש דברים בארבעת המינים הפסולים ביום הראשון, שהם כשרים ביתר הימים, כגון אתרוג שאול ואתרוג חסר. אולם בשאר הדינים אין הבדל (תרמט). בשבת אין נוטלים לולב, אפילו הוא יומו הראשון של החג (תרנח).

ספר אורחות צדיקים שער השמחה

השמחה המידה הזאת באה לאדם מחמת רוב שלוה בלבו בלי פגע רע. ואדם המשיג תאוותו ולא יארע לו דבר המעציב אותו, בזה יהיה שמח תדיר, ויאורו פניו, וזיוו מבהיק, וגופו בריא, ואין זקנה ממהרת לבוא עליו, כמו שנאמר (משלי יז כב): "לב שמח ייטיב גהה". ומן השמחה יבוא שחוק לאדם. ואין ראוי לאיש משכיל להרבות בשחוק, כי עם השחוק משתתפת דעת קלה, כמו שנאמר (קהלת ז ו): "כי כקול הסירים תחת הסיר כן שחוק הכסיל". וכבר נאמר: מאותות השוטה - ששחוק במקום שאין ראוי בו השחוק. ואין ראוי למי שיש לו מוסר להתנהג בשחוק במושבות ובמעמדות, מפני שאמרו: מי שרב שחוקו מתמעט מוראו, כי בשעת השחוק אין יכול לחשוב שום יראת שמים עליו. לכן ייסר אדם את עצמו שלא ישחוק ושלא יקנה לו רב או חבר משחק, שנאמר (ירמיה טו יז): "לא ישבתי בסוד משחקים ואעלוז", וכתוב (משלי יד כג): "בכל עצב יהיה מותר".